

АСЭНСАВАННЕ ДРУГОЙ СУСВЕТНАЙ ВАЙНЫ У ВЫЯУЛЕНЧЫМ МАСТАЦТВЕ БЕЛАРУСІ І ЗША

Забалотная І. У., Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

У гісторыі чалавечтва Другая сусветная вайна — самая кровапралітная. Для Беларусі яна стала цяжкім выпрабаваннем на стойкасць, мужнасць, чалавечую годнасць. Тэма вайны знайшла сваё адлюстраванне ў беларускай літаратуры, тэатры, кінамастацтве, выяўленчым мастацтве. Наогул, тэма вайны заняла адно з найважнейшых месц у беларускай культуры другой паловы XX ст. Мастакі, пісьменнікі — былыя ўдзельнікі вайны — імкнуліся раскажаць пра тое, што давялося перажыць. Так, яшчэ падчас вайны ствараліся франтавыя малюнкi і акварэльныя замалёўкі Г. Бржазоўскага, М. Філіповіча, В. Волкава, А. Каржанеўскага. В. Цвірка шмат падарожнічаў па Беларусі адразу пасля заканчэння вайны і стварыў невялікія палотны, эцюды, звязаныя з падзеямі вайны. Пасля з'яўляюцца карціны Я. Ціхановіча «Партызаны ў разведцы», В. Волкава «Мінск. 3 ліпеня 1944 года», Я. Зайцава «Пахаванне героя» і інш. Адрозна ж пасля вызвалення Беларусі актуальнай становіцца тэма ўслаўлення подзвігу савецкіх салдат і партызан. Найчасцей мастакі звярталіся да жанру шматфігурнай гістарычнай карціны, да партрэта (гэта былі не толькі выявы воінаў, партызан, але таксама і партрэты інтэлігентаў, дзеячаў культуры, якія знаходзіліся ў акупацыі). Пазней, у 70-я гг., назіраецца адыход ад «сурогавага стылю». Мастакі імкнуцца разгледзець за агульнай гісторыяй Беларусі лёсы асобных людзей, нейкім чынам выявіць сваю індывідуальнасць. Творы набываюць большую псіхалагічнасць («Дзякуй, мама!», «Сям'я», «З вогненнай вёскі» І. Рэя, «Балада пра мужнасць» В. Вашчанкі, «Партызанская маці» А. Кашкурэвіча, «Трывожнае неба» А. Марачкіна). Калі ранейшым мастацкім творам былі ўласцівыя пэўная тэатральнасць у спалучэнні з дэталёвасцю, то цяпер галоўным становіцца псіхалагізм. Адбываюцца змены ў тэматыцы мастацкіх твораў. Акрамя асвятлення партызанскай тэмы («Партызанскі сувязны» І. Рэя, серыя А. Кашкурэвіча «Партызаны», «Партызанскія заві» «Б. Аракчэва і інш.), назіраецца паварот мастакоў да ўвасаблення штодзённай ахвярнасці жанчын-маці, якім давялося перажыць шмат невямерных цяжкасцей у экстрэмальных абставінах вайны і акупацыі («Дзякуй, маці!» І. Рэя, «Салдаткі» М. Залознага і інш.), да асвятлення тэмы ваеннага дзяцінства («Маё нараджэнне» Л. Шчамялёва). Адчуваецца жаданне мастакоў паказаць нязломнасць беларусаў у суровы час (напрыклад, карціна В. Вашчанкі «Балада пра мужнасць»). Да асэнсавання тэмы выжывання людзей ва ўмовах канцэнтрацыйных лагераў звяртаецца вядомы беларускі мастак М. Савіцкі ў серыі карцін «Лічы на сэрцы». М. Савіцкі — былы вязень Бухенвальдскага лагера, у сваіх творах ён паказвае, што чалавек — гэта настолькі вялікая сіла, што нават фашысцкая навала не змагла яе раздавіць. Сам мастак гаварыў, што «знішчаючы людзей фізічна, нацысты хацелі даказаць, што чалавек — гэта мразь, плесня, нікчэмнасць... Але аказалася, што існуе непадушаднае ні цемрашлюбства, ні самой смерці — чалавечая годнасць, сіла духу».

Тэма вайны ў беларускім мастацтве плённа развівалася да 90-х гг. XX ст. («Ладзя Харона» А. Задорына, «Цішыня» В. Лямачкі, «Апошняя атака» П. Любамудрава, «Пахаванне ветэрана» А. Скавародкі і інш.). Але час дыктуе свае правілы: ваенная тэма замяняецца іншымі актуальнымі праблемамі, напрыклад, асэнсаваннем чарнобыльскай трагедыі.

Наогул, тэма вайны ў беларускім выяўленчым мастацтве невыпадкова займала вядучае месца пачынаючы з першага дзесяцігоддзя пасля заканчэння вайны і прыкладна да 80-х гг. XX ст. Уражвае разнастайнасць тэматыкі, жанраў, багаты аўтарскі імён, незвычайная папулярнасць, якой карысталіся мастацкія палотны ў беларускіх і замежных гледачоў, выразнасць і запамінальнасць вобразаў барацьбітоў і ахвяр вайны. Карціны беларускіх мастакоў пры ўсёй іх разнастайнасці аб'ядноўвае рэалізм як тып мастацкай творчасці, калі аўтар імкнецца да прайздзівасці ў адлюстраванні побыту і гераічных характараў, дакладнасці ў абмалёўцы дэталей, да манументальнасці ў перадачы гістарычна значных падзей. Агульнай рысай твораў ваеннай тэматыкі выступае ўслаўленне подзвігу абаронцаў Радзімы. Усе адзначаныя асаблівасці беларускага выяўленчага мастацтва становяцца асабліва відочнымі пры параўнанні іх з творамі амерыканскіх мастакоў па той жа тэматыцы.

У адрозненне ад Беларусі, на тэрыторыі якой непасрэдна вяліся баявыя дзеянні і быў устаноўлены акупацыйны рэжым, ЗША не зведалі ваенных жахаў. Баявыя дзеянні вяліся далёка ад берагоў ЗША. Толькі пасля нападу Японіі на амерыканскую ваенную базу Пёрл-Харбар у Ціхім акіяне ў 1941 г. ЗША ўступілі ў вайну. У амерыканскім мастацтве ваенная тэма не была дамінантай, таму тут мы не сустракаем такога шырокага яе асвятлення, як у беларускім мастацтве. Але варта ўзгадаць ваенныя плакаты Б. Шана, Т. Х. Бэнтана, Дж. С. Кары. Так, напрыклад, серыя мастацкіх прац Т. Х. Бэнтана «Небяспечны год» прысвечана нападу Японіі на Пёрл-Харбар. Другі яго суайчыннік, Бэн Шан, нарадзіўся ў Літве, пасля яго сям'я эмігравала ў ЗША, ён распрацоўваў плакаты для Кіравання ваеннай інфармацыі. Падчас Другой сусветнай вайны амерыканскі журнал «LIFE», заснаваны ў 1936 г., быў самым папулярным выданнем, якое змяшчала фатаграфіі, прысвечаныя ваенным падзеям. Так, напрыклад, шырока вядомая фатаграфія Дж. Розентля «Салдаты марской пяхоты ўздываюць амерыканскі флаг над Івадзіма» атрымала Пулітцэраўскую прэмію. У беларускай культуры плакатнае мастацтва таксама з'яўлялася дзейным сродкам агітацыі ў час вайны. Плакаты, сатырычныя малюнкi, карыкатуры Я. Красоўскага, Я. Зайцава, М. Гурло, І. Ахрэмычкі выдаваліся на беларускай мове ў Маскве, у падпольных друкарнях, перыядычных выданнях «Раздавім фашысцкую гадзіну!», «Партызанская дубінка», часопісе «Народныя месцішчы» і інш.

Але калі ў беларускім мастацтве панавалі рэалізм, то ў ЗША — авангард. Пасля Другой сусветнай вайны Нью-Йорк становіцца цэнтрам сусветнага мастацтва (кірункі оп-арт, абстрактны экспрэсіянізм, канцэптуалізм, ташызм, і інш.). Сярод твораў, якія нейкім чынам тычыліся вайны, варты прыгадаць карціну амерыканскага мастака Ф. Кастэлана «Цёмная фігура». Мастак іспанскага паходжання хваліваў падзеі, якія адбываліся на яго радзіме перад пачаткам вайны. Карціна нагадвае сюррэалістычныя творы, але на пярэдням плане сярод дэфармаваных целаў і разбуранай архітэктуры вылучаецца цёмная фігура ў жаночым адзенні ці мантыі, падобная да забойцы, што рыхтуецца да злачынства. Узнікае ўражанне, што здарыцца штосьці страшнае і непапраўнае. Цікавая і загадкавая карціна «Трусік» Р. Ліброна (1945 г.). Тут адлюстраваны чалавек, які адварнуўся ад гледачоў, рухаецца на мыліцах, тым самым сімвалічна ўвасабляецца ўплыў Другой сусветнай вайны на грамадства і асобнага чалавека. Гэта адчай і безвыходнасць, з якімі даводзіцца змагацца. На карціне адлюстраваны не параможца, а пераможаны, той, хто выжыў падчас вайны і ідзе ў невідомасць. Карціна «Італьянскі пейзаж» Б. Шана створана падчас вайны. На ёй жанчыны, якія пададзены буйным планам, аплакваюць памерлага на фоне моста, разбуранага бамбардыроўкай. Адчуваецца пэўная ўмоўнасць адлюстравання.

ВОСПИТАТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ ПРЕПОДАВАНИЯ ИВРИТА СТУДЕНТАМ КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Кобрина Е. М., Белорусский государственный университет

Изучение языка иврит при подготовке студентов-культурологов следует рассматривать как получение ими возможности самостоятельно входить в контакт с духовными ценностями, «насыщающими» учебный материал. Давно ушли в прошлое времена, когда изучение иностранного языка было обезличенным, не было связано с избранной студентами специальностью, не использовало богатейшие возможности межпредметных связей, не расширяло кругозор, не повышало культурный уровень, и просто являло собой чтение, перевод, пересказ и т. д. Изучение иностранного языка в те времена было скучным, обременительным занятием, а сам этот язык изучался просто потому, что был включен в учебный план.

Период изучения иностранного языка без учета его актуальности с точки зрения будущей деятельности студента сменялся чрезмерным увлечением коммуникативной функцией иностранного языка, ориентацией на общение в ущерб его познавательной (язык является средством познания), аккумулятивной (язык помогает хранить национальную культуру) и личностно-образующей (язык является орудием развития и воспитания) функциями.

Оба эти этапа в развитии методики преподавания иностранного языка дали возможность специалистам сделать определенные выводы, выявить положительные и отрицательные моменты различных подходов к целям и методам преподавания, т. е. не были бесполезны. Сегодня совершенно ясно, что, выбирая специальность на основе своих интересов и склонностей, студент ценит все средства, которые помогают ему овладеть ею. В данном случае, изучая язык иврит, он овладевает новым средством общения, а через него получает доступ к новым культурным ценностям. Нет сомнений, что при подготовке студента-культуролога язык иврит следует позиционировать и как иностранный язык, и как культурологическую дисциплину. Быть «специалистом по культуре» — значит изучать систему «духовных ценностей, воплощенных или не воплощенных материально, которые созданы и накоплены обществом во всех сферах бытия — от быта до философии». Быть специалистом по конкретной национальной культуре — значит изучать накопленные ею ценности, добывая их самостоятельно, по крупицам, испытывая радость творчества, открывая новое и щедро делясь новым знанием с коллегами и учениками. Как сделать это без прочного знания языка?

Необходимым элементом профессии культуролога-гебраиста, специалиста по еврейской культуре, является возможность работать с литературой и документами, общаться с коллегами, обмениваться информацией и опытом, повышать квалификацию и т. д. Поэтому так важно выделять в учебном плане место, позволяющее овладеть разговорным языком, который в будущем станет базой для овладения библейским ивритом и работы с документами.

Основными функциями изучения языка иврит при подготовке культуролога являются:

1. Возможность работы с первоисточниками, в первую очередь — с Книгой книг — Библией и текстами, сложившимися в процессе ее толкования за тысячелетия ее существования.
2. Возможность «диалога культур» — знакомая с миром иностранной культуры, студент осознает себя в качестве субъекта родной культуры.
3. Создается дополнительная мотивация для изучения других дисциплин учебного плана путем использования межпредметных связей.
4. Язык иврит становится воспитательным средством, формирующим патриотические чувства, чувства интернационализма, гражданскую позицию, мировоззрение.
5. Знание иврита может стать экономическим фактором, который может способствовать повышению конкурентоспособности нашей страны.

В 2010—2011 учебном году в качестве учебного материала я использовала серию книг израильской писательницы Галили Рон-Федер-Амит под названием «תּוּנֵל הַזְמָן» («Туннель времени»). Книги написаны в жанре научной фантастики. В основе сюжета этих книг следующее: вполне современные дети, у которых есть все атрибуты современного ребенка, т. е. компьютер, iPhone, кру-